הקול קול יעקב?

היהודי החדש והשיבה אל היידיים

1. בראשית כה, כד–כז

וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בְּבִטְנָהּ: וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב... וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יֹדֵעַ צַיִד אִישׁ שָׂדֶה וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים:

2. בראשית כז, יא–כג

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עֵשָׂו אָחִי אִישׁ שָׂעִר וְאָנֹכִי אִישׁ חָלָק: אוּלַי יְמֻשֵּׁנִי אָבִי וְהָיִיתִי בְעֵינָיו כִּמְתַעְתֵּעַ... וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־בִּגְדֵי עֵשָׂו בְּנָהּ הַגָּדֹל הַחֲמֻדֹת אֲשֶׁר אִתָּהּ בַּבָּיִת וַתַּלְבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנָהּ הַקָּטָן: וְאֵת עֹרֹת גְּדָיֵי הָעִזִּים הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֶלְקַת צַוָּארָיו... וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־יַעֲקֹב גְּשָׁה־נָּא וַאֲמֻשְׁךָ בְּנִי הַאַתָּה זֶה בְּנִי עֵשָׂו אִם־לֹא: וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו וַיְמֻשֵּׁהוּ וַיֹּאמֶר **הַקֹּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו**: וְלֹא הִכִּירוֹ כִּי־הָיוּ יָדָיו כִּידֵי עֵשָׂו אָחִיו שְׂעֹרֹת וַיְבָרְכֵהוּ:

3. בראשית רבה סה, כ

"הקול קול יעקב" – אין יעקב שולט אלא בקולו. "והידים ידי עשו" – אין עשו שולט אלא בידים.
בשעה שיעקב מרכין בקולו – ידי עשו שולטות... ובשעה שהוא מצפצף בקולו – אין הידים ידי עשו, אין ידי עשו שולטות.

4. בראשית רבה סה, כ

אמר רבי אבא בר כהנא: לא עמדו פילוסופין בעולם כבלעם בן בעור וכאבנימוס הגרדי. נתכנסו כל עובדי כוכבים אצלו, אמרו לו: תאמר שאנו יכולים ליזדווג לאומה זו? אמר: לכו וחזרו על בתי כנסיות ועל בתי מדרשות שלהן, ואם מצאתם שם תינוקות מצפצפין בקולן אין אתם יכולים להזדווג להם, שכך הבטיחן אביהן ואמר להם: "הקול קול יעקב" – בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין הידים ידי עשו, ואם לאו – הידים ידי עשו, אתם יכולים להם.

5. ירושלמי תענית ד, ה

תני, אמר רבי יהודה בן רבי אלעאי: רבי היה דורש: "הקול קול יעקב והידים ידי עשו" – קולו של יעקב צווח ממה שעשו לו ידי עשו בביתר...
רבי אלעזר המודעי היה יושב על השק ועל האפר ומתפלל בכל יום... נתן לו בן כוזיבא בעיטה אחת והרגו. מיד יצאה בת קול ואמרה: "הוי רועי האליל עוזבי הצאן, חרב על זרועו ועל עין ימינו" – הרגת את רבי אלעזר המודעי, זרועו של כל ישראל ועין ימינן, לפיכך זרועו של אותו האיש יבוש תיבש ועין ימינו כהה תכהה. מיד נלכדה ביתר ונהרג בן כוזיבא.

? מדוע היה חשוב לחז"ל להדגיש שכוחו של יעקב דווקא בקולו ולא בידיו?

6. ביאליק, יעקב ועשו, 1896

...יַעֲקֹב מַשְׁכִּים לְבֵית הַתְּפִלָּה,
נוֹתֵן לְיוֹצְרוֹ שֶׁבַח וּתְהִלָּה.
הוֹ, מַה־טּוֹב
חֵלֶק יַעֲקֹב.
אֶל צוּר חַיָּיו
לְהוֹדוֹת חַיָּב,
כִּי שְׁמוֹ יַעֲקֹב.

עֵשָׂו חוֹזֵר לְבֵיתוֹ בַּלַּיְלָה
אוֹי לָהּ לְאִשְׁתּוֹ מֵאֲגַרוֹף יַד בַּעְלָהּ.
אוֹי, אוֹי, אוֹי,
לְעֵשָׂו הַגּוֹי.
זְרוֹעוֹ – חַיָּיו,
לְהַכּוֹת חַיָּב,
כִּי־עַל־כֵּן הוּא גּוֹי...

7. ביאליק, בעיר ההריגה, 1903

וּבָאתָ עִמָּם בְּיוֹם צוֹמָם אֶל בָּתֵּי תְּפִלָּתָם
וְשָׁמַעְתָּ זַעֲקַת שִׁבְרָם וְנִסְחַפְתָּ בְּדִמְעָתָם;
וְהַבַּיִת יִמָּלֵא יְלָלָה, בְּכִי וְנַאֲקַת פֶּרֶא,
וְסָמְרָה שַׂעֲרַת בְּשָׂרְךָ וּפַחַד יִקְרָאֲךָ וּרְעָדָה –
כָּכָה תֶּאֱנַק אֻמָּה אֲשֶׁר אָבְדָה אָבָדָה...
וְלָמָּה זֶּה יִתְחַנְּנוּ אֵלַיִךְ – דַּבֵּר אֲלֵיהֶם וְיִרְעָמוּ!
יָרִימוּ־נָא אֶגְרֹף כְּנֶגְדִּי וְיִתְבְּעוּ אֶת עֶלְבּוֹנָם,
אֶת־עֶלְבּוֹן כָּל־הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשָׁם וְעַד־סוֹפָם,
וִיפוֹצְצוּ הַשָּׁמַיִם וְכִסְאֵי בְּאֶגְרוֹפָם.

? מה השתנה אצל ביאליק בין האגרוף של עשו לאגרוף שהוא דורש מן המתפללים?

בראש ובראשונה ידיים

8. מנדלי מוכר ספרים, ספר הקבצנים

ומיד היינו מזדרזים ובאנו להסיע את עגלותינו. והערלים, אף על פי שלא מבני ישראל הם, מעיד אני עליהם שקיימו בנו מצוות "עזוב תעזוב" ועמדו לנו בשעת דחקנו, ובזכות דחיפתם החזקה יצאו עגלותינו מן אמת־המים בשלום... אבל בכח ידיהם של בני עשו המלאכה נעשית יפה. הם היו דוחפים כדבעי, ומדחיפתם היה נכר, שהידים ידי עשו. אבל אנו, להבדיל, אין כחנו אלא בפה – הקול קול יעקב; וכשהיו הם דוחפים היינו אומרים: דחפו היטב, היטב דחפו, מפני שהקול יפה לדחיפה – ואנו בעצמנו היינו גונחים ומפרפרים בכל אברי גופנו ונראים כדוחפים...

9. מקס נורדאו, יהדות השרירים

זמן מרובה, מרובה מדי, עסקנו בהמתת בשרנו... בתוך הצפיפות של רחוב היהודים נשו אברינו האומללים את התנועות שבחדוה; בעלטה של בתיהם, מחוסרי אור השמש, התרגלו עינינו למצמוץ פחדני. מתוך פחד מפני הרדיפות התמידיות דעך חוסן קולנו והפך ללחש רותת...
נחדש, איפוא, את הקשר עם המסורות עתיקות הימים שלנו: נהיה שוב גברים עמוקי חזה, דרוכי אברים, עזי מבט... יהודי השרירים החדשים שלנו עדיין לא הגיעו למדת גבורתם של אבותיהם הקדמונים... שרירינו מסוגלים להתפתח במדה שאין למעלה ממנה... אימון שיטתי ומתמיד – זהו כל מה שדרוש לכך...
עלינו ליצור שוב יהדות שרירית חזקה!

10. משה יערי, 1918

אנו רוצים לחנך דור נוקשה וחזק, ולא דור הנוטה להשתפכויות והזיות. הנוער שלנו חייב להתכונן לחיי עמל ולהגיע להכרת התפקיד הצפוי לו כאן ושם על אדמת האבות... בחורינו, במקום לראות את החיים נכונה, לאחוז באומץ בכלי־העשייה, מרחפים בספירות עליונות, ברקיעים של מיסטיקה ושל אשליות... השומר בארץ העברים אינו איש הזיות, זאת עשו די והותר אבותינו במשך עשרות דורות. עלינו לשים דגש על חינוך הדורש אנשי־מעשה... לא עט, נייר ודיו, לא הימנונים, וידויים והשתפכויות, כי־אם משורים, גרזינים, מעדרים, מורגים ובראש ובראשונה ידיים! הבו לנו ידיים!... עבודתנו חייבת להתנהל בסימן של ריאליזם, ולא של רומנטיות.

11. אברהם שלונסקי, עמל

כַּף־יָד לָנוּ קְטַנָּה וְאֻצְבָּעוֹת חָמֵשׁ לָהּ
אֻצְבְּעוֹת־שַׁעֲוָה דַקּוֹת לְהִשָּׁבֵר.
בְּרֵאשִׁיתָן הוֹלֵם הֹפֶךְ וּבְקִצּוֹתָן צִפָּרְנַיִם.
הָהּ מַה נַּעֲשׂ לָאֻצְבָּעוֹת בַּיּוֹם שֶׁיְּעֻבַּד בָּן׃
הֲלֹם בְּאַדִּיר הֹפֶךְ־אָדָם! גְּדֵלָנָה פֶּרֶא צִפָּרְנַיִם!
אָנוּ הוֹלְכִים אֱלֵי עָמָל!...

12. אהרן דוד גורדון, מעט התבוננות

ואם תאמר: במה הן שלנו כל "היצירות" האלה, כלומר במה הן לאומיות, הרי ידי זרים עשו את כל הגדולות והנפלאות האלה, ומשלנו הרי אין בהם כלום, מלבד הנהלת העסק ומלבד הקול קול יעקב׃ וענו ואמרו לך בטוֹן של נצחון ושל בינה יתירה כאחד; אבל מדוע לא עשו זאת הידיים הזרות בלי האיניציאטיבה היהודית׃ שמע מינה: היהודים, המוח היהודי והקול קול יעקב "יצרו" את כל הגדולות והנפלאות האלה, ולא הידיים ידי עשׂו!

13. יוסף חיים ברנר, על הקונגרס הציוני

והנה מאה ועשרים ברוצים־לדבר. מאה ועשרים – כמעט שליש! – רוצים לדבר, להשמיע את קולם, לשפוך את פלפול־מוחותיהם, להבליט את ישותם הקטנונית; ק"ך "בשר־ודם" מאמינים שעמם לא יוּשע אם לא בקולם, קול־יעקב, ובכוח־דיבורם, פסיכולוגיה עלובה, מבישה, אלמנטארית, אבל ככה הוא הדבר: שלוחי האומה הגוססת נשאו את בטנם ואת לשונם – רק את בטנם ואת לשונם.

? מה מונע מן היהודים להשתחרר מ"קול יעקב", גם כשהידיים כבר עובדות?

14. בראשית כט, י; רש"י

...וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ יַעֲקֹב אֶת־רִבְקָה בַּת־בְּתוּאֵל בֶּן־מִלְכָּה אֲשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אִמּוֹ וְאֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיְגַל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיַּשְׁקְ אֶת־צֹאן לָבָן אֲחִי אִמּוֹ׃
רש"י: וַיְגַל – כְּמַעֲבִיר אֶת הַפְּקָק מֵעַל פִּי צְלוֹחִית, לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁכֹּחוֹ גָּדוֹל.

15. בראשית כט, כ; לא, לח–מ

וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרָחֵל שֶׁבַע שָׁנִים וַיִּהְיוּ בְעֵינָיו כְּיָמִים אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ...
זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ... הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי:

? האם יעקב הוא איש הקול או איש הידיים? ואולי זו תנועה שצריך לעבור בחיים?